

Asia: VN/26323/2023

Lausuntopyyntö: Parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

Työryhmä loppuraportissaan ehdottaa jatkovalmisteluun ryhtymistä perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi siten, että jatkossa vaalipiiri, josta valitaan alle kahdeksaan kansanedustajaa, muodostaisi vaalialueen jonkin toisen vaalipiirin kanssa.

Katsotteko, että työryhmän ehdottama vaalialuemalli tulisi ottaa käyttöön?

Ei

Onko teillä yleisesti lausuttavaa parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän esittämästä vaalialuemallista?

Keskusta yhtyy tavoitteeseen parantaa Suomen vaalijärjestelmän suhteellisuutta ja madaltaa ns. piileviä äänikynnyksiä. Pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus asian ratkaisuksi on kuitenkin huono. Parlamentaarisen työryhmän työ rajoitettiin vain valmistelemaan vaalialuemalli sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea, ilman vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Katse kohdistuu tässä vaiheessa vain Lapin vaalipiiriin, jolle ehdotetaan eduskuntavaaleissa yhteistä laskennallista vaalialuetta Oulun vaalipiirin kanssa. Vaalipiirit säilyisivät erillisinä. Tämä johtaisi siihen, että Pohjois-Suomeen luotaisiin erilainen, muusta maasta poikkeava vaalijärjestelmä, joka olisi monimutkainen.

Keskusta katsoo, että koko maassa pitää olla eduskuntavaaleissa sama vaalijärjestelmä. Se on äänestäjien tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta välttämätöntä. Vaalit ovat kansalaisten tärkein keino ja perusoikeus vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Siksi on äärimäisen tärkeää, että vaalijärjestelmä on äänestäjän kannalta mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen. Ehdotettu, vain tiettyjä alueita koskeva, vaalialuemalli vähentäisi ko. vaalipiireissä ja laajemminkin vaalijärjestelmän ymmärrettävyyttä huomattavasti. Voi olettaa, että tällä olisi negatiivista vaikutusta myös äänestysaktiivisuuteen ja hylättyjen äänteen lisääntymiseen.

Parlamentaarinen työryhmä toteaa itsekkin raporttinsa (s. 32) johtopäätöksissä pitävänsä tärkeänä eduskuntavaalien vaalijärjestelmän ymmärrettävyyttä erityisesti äänestäjän näkökulmasta. Ristiriitaisesti työryhmän enemmistö kuitenkin esittää hallitusohjelman mukaista vaalialuemallia, joka sotii em. ymmärrettävyystavoitetta vastaan.

Vaalialuetyöryhmän laskelmat osoittavat, että Oulun ja Lapin vaalipiirien yhteinen vaalialue olisi kyllä laskenut Lapin vaalipiirin piilevää vaalikynnystä, mutta vaikuttanut vuosien 2015-2023 eduskuntavaaleissa vain hyvin rajallisesti paikkojen siirtymiseen puolueilta toiselle. Siksikään tälle vain osaa Suomea koskevalle vaalialuemallille on hyvin vaikea löytää perusteita.

Erittäin sekavaa hallitusohjelman mukaisessa mallissa ja työryhmän esittämässä loppuraportissa on vaaliliittojen, valitsijayhdistysten ja yhteislistaan kuulumattomien ehdokkaiden asema yhteisellä vaalialueella (työryhmän loppuraportti s. 29-30). Sen sisäistäminen on vaikeaa tavallisille kansalaisille.

Parlamentaarisen työryhmän loppuraportista puuttuu selkeä vertailu tämän vain osaa maata koskevan vaalialuemallin hyödyistä ja haitoista. Keskusta katsoo, että ongelmat ovat selkeästi hyötyjä suuremmat.

Keskustan puoluesihteeri Antti Siika-aho jätti eriävän mielipiteen jo parlamentaarisen työryhmän loppuraporttiin (sivut 33-34).

Keskusta katsoo, että vaalialuetyöryhmän loppuraportissa esittämä vaalialuemalli tulee hylätä. Sen sijaan pitää löytää parlamentaarisena yhteistyönä sellainen ratkaisu vaalien poliittisen suhteellisuuden parantamiseen, joka on yhteinen koko Suomelle sekä yhdenvertainen ja mahdollisimman ymmärrettävä myös äänestäjien näkökulmasta. Tämä työ vaatii erilaisten vaihtoehtojen pohdintaa ja niiden pohjalta tehtyä ratkaisua. Keskusta on tähän työhön valmis.

Onko teillä lausuttavaa lausumassa esitetystä vaihtoehdosta, jossa vaalipiirijakoa muutettaisiin lausumassa ehdotetulla tai muulla tavalla?

Vaalijohtaja Jääskeläinen tuo lausumassaan esille näkökohtia, jotka vahvistavat esitetyn, vain osaa maata käsittävän vaalialuemallin ongelmien moninaisuutta. Oulun ja Lapin vaalipiirien yhteinen vaalialuemalli johtaisi siihen, että näiden kahden vaalipiirin äänestäjät vaikuttaisivat äänillään myös toisen vaalipiiriin tulokseen. Muualla maassa äänestäjät vaikuttaisivat vain oman vaalipiirinsä tulokseen. Tämäkin käytännön vaikutus rapauttaa vaalijärjestelmän tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja ymmärrettävyyden tavoitetta.

Jääskeläisen esittämä uudistettu vaalipiirijako voidaan toteuttaa ilman perustuslain muuttamista. Sitä voitaisiin toki tarkastella yhtenä vaihtoehtona laajemmassa parlamentarisessa työssä, jos nyt esillä oleva vain osaa maata koskeva vaalialuemalli hylättäisiin ja lähdettäisiin pohtimaan laajemmin parempia tapoja turvata eduskuntavaalien suhteellisuus. Vaalipiirienkin yhdistämistä pitää tarkastella koko maan näkökulmasta. Kataisen hallituksen vain itäistä Suomea kokenut vaalipiiri uudistus 2010-luvun alussa oli epäonnistunut ratkaisu. Lisäksi on otettava huomioon mahdollisten vaalipiiri uudistusten käytännön vaikutukset. Esimerkiksi Jääskeläisen ehdottamat (loppuraportin s. 37) Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen vaalipiirit olisivat maantieteellisiltä alueiltaan niin laajat, että ehdokkaiden, puolueiden ja muiden ehdokasasettajien vaalikampanjat kävisivät haastaviksi.

Onko teillä lausuttavaa lausumassa esitetystä vaihtoehdosta, jossa muodostettaisiin valtakunnallinen vaalialue, johon kaikki vaalipiirit (pl. Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri) kuuluisivat?

Valtakunnallinen vaalialuemalli on vakavasti pohdittava malli, vaikka se vaatisi perustuslain muuttamisen ja vaalituloksen laskentamenettelyn ymmärrettävyyden vaikeutuisi hieman nykyisestä vaalijärjestelmästä. Mutta se on koko maata kokevana huomattavasti parempi malli kuin nyt esitetty vain osaa maata käsittävä vaalialuemalli. Valtakunnallinen vaalialue poistaisi monet hallitusohjelman ja parlamentaarisen työryhmän loppuraportin esityksen mukaisen mallin ongelmat. Eduskunnan ja puoluejärjestelmän pirstaloitumisen estämiseksi koko maata koskeva vaalialuemalli vaatisi jonkin asteisen valtakunnallisen äänikynnyksen. Keskusta on valmis ottamaan koko maata koskevan vaalialuemallin vaihtoehdoksi, jos suomalaista vaalijärjestelmää lähdettäisiin tarkastelemaan parlamentarisesti useampien kuin nyt esillä olevan, vain osaa maata koskevan vaalialuemallin, pohjalta.

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän loppuraportista?

Keskusta toistaa jo aiemmin tässä lausunnossa toteamansa: parlamentaarisen vaalialue työryhmän loppuraportissa esittämä vaalialuemalli tulee hylätä. Sen sijaan pitää löytää parlamentarisena yhteistyönä vaalien poliittisen suhteellisuuden parantamiseen sellainen ratkaisu, joka on yhteinen kaikille Suomen alueille sekä yhdenvertainen ja mahdollisimman ymmärrettävä myös äänestäjien näkökulmasta. Tämä työ vaatii erilaisten vaihtoehtojen pohdintaa ja niiden pohjalta tehtyä ratkaisua. Keskusta on tähän työhön valmis.

Miettinen Ilkka
Suomen Keskusta rp